

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCYZŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 3, 2015

JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK

UNIWERSYTET JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

WYBRANE ASPEKTY POLSKIEGO SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W AMERYCE PÓŁNOCNEJ NA ŁAMACH POLSKICH CZASOPISM UCHODŹCZYCH

Redakcja londyńskiego „Dziennika Polskiego” (dalej: DP), cywilnego organu polskiego rządu na uchodźstwie, starała się śledzić losy Polaków na całym świecie. W roku 1942 utworzono specjalny cotygodniowy dodatek „Polacy za Granicą”, który ukazywał się we wtorki. Zamieszczano w nim listy, doniesienia, informacje, które docierały od rodaków do Londynu pocztą wojenną. W telegraficznych skrótach opisywano tułacze losy i aktywność polskiej emigracji. Pierwszym sygnałem o polskiej działalności oświatowej poza granicami Wielkiej Brytanii był list z Kanady, napisany w roku 1941 przez żonę oficera Wojska Polskiego, w którym czytamy, że 70 Polek zorganizowało w **Montrealu** Komitet Polek Uchodźczyń Wojennych¹. Celem istnienia organizacji była walka o niepodległość Ojczyzny poprzez działalność w sekcjach: kulturalno-oświatowej, odzieżowej, prasowej i pomocy lekarskiej. Interesujący nas aspekt prasy oświatowej obejmował nauczanie dzieci języka polskiego, a pozostałych Polaków znajdujących się w Kanadzie – angielskiego.

Aż 11 artykułami DP uczcił 400. rocznicę śmierci Mikołaja Kopernika, czyniąc z niej polskie święto narodowe obchodzone uroczystie na całym świecie pod hasłem:

---

¹ *List z Kanady*, „Dziennik Polski” (dalej: DP), 1941, nr 183, s. 3.

„Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię, polskie wydało go plemię!” Rozpisywano się o przygotowywanych w **Stanach Zjednoczonych** z wielkim rozmachem i z dużym nakładem pracy Dniach Kopernikowskich przez Fundację Kościuszkowską oraz Polski Instytut Naukowy w USA, uczelnie amerykańskie i kanadyjskie – Uniwersytet Columbia, Uniwersytet Harvarda, Uniwersytet Nowego Brunswiku, Uniwersytet Pittsburski (posiadający wspaniałą Salę Kościuszkowską), Uniwersytet w Toronto, Uniwersytet Yale oraz American Economic Association². Skrzętnie przedrukowano artykuł z czołowego pisma amerykańskiego „Washington Post”, w którym wyrażono opinię, że *Polska jest bardziej łacińska niż Włochy, bardziej zachodnia niż Francja*, i przedstawiono Polaków jako naród o wspaniałej przeszłości politycznej, porównując dzieje naszego Kraju z losami Irlandii³. Równie chętnie relacjonowano inne doniesienia prasowe z całego świata na temat obchodów Dni Kopernika, dokumentując je zdjęciami⁴.

Na pierwszej stronie gazety z 28 maja 1943 roku zamieszczono informację o audycji Radia Watykańskiego, w której bezapelacyjnie uznano wielkiego astronoma za Polaka⁵. Traktowano to niemal jak bitwę, donosząc, że *Niemcy w oczach świata przegrali wojnę o Kopernika*. Podkreślenie polskości naukowca to ważny element w walce z propagandą niemiecką, głoszącą, że był wielkim uczonym niemieckim. Jak na urzędowy dziennik przystało – w 400. rocznicę śmierci Mikołaja Kopernika ukazało się też orędzie prezydenta⁶.

Trzy miesiące później DP zamieścił obszerny artykuł Wiktora Stanisławskiego, opisyjący hołd złożony wielkiemu Polakowi w **Chile** (Ameryka Południowa) przez Uniwersytet Chilijski i Chilijski Papieski Uniwersytet Katolicki w Santiago, Uniwersytet Techniczny Santa Maria w Valparaíso, Uniwersytet w Concepción, Seminarium Metropolitalne w Concepción. Odbyły się akademie, manifestacje na rzecz Polski, ukazały się artykuły okolicznościowe w prasie. Najpoważniejsze chilijskie pismo „Ercilla” swój artykuł wstępny zatytułowało *Kopernik był Polakiem*. Jeden ze studentów z tego kraju wygłosił inauguracyjne przemówienie w języku polskim *bezbłędnie i w szacie stylistycznej bardzo pięknej*. Nad całością obchodów czuwał polski profesor i dwóch księży niewymienionych z nazwiska. Uroczystościom rocznicowym towarzyszyła

² W., *Przed 400. rocznicą śmierci Mikołaja Kopernika (24 V 1943)*, DP, 1943, nr 785, s. 2.

³ *Obchody Dni Kopernika*, DP, 1943, nr 796, s. 2.

⁴ *Manifestacyjna ustawa amerykańska w 400-lecie śmierci Kopernika stanu New Jersey*, DP, 1943, nr 848, s. 3; M. K., *Pomnik M. Kopernika w 400-lecie*, DP, 1943, nr 880, s. 1; *Świat w 400 rocznicę śmierci M. Kopernika*, DP, 1943, nr 881, s. 2; *W hołdzie Kopernikowi. Przebieg uroczystości w Londynie*, DP, 1943, nr 882, s. 2; *Ku czci Kopernika w St. Zjednoczonych*, DP, 1943, nr 883, s. 2; *Echa uroczystości Kopernikańskich na Bliskim Wschodzie*, DP, 1943, nr 890, s. 2.

⁵ *Niemcy przegrali wojnę o Kopernika*, DP, 1943, nr 883, s. 1.

⁶ *Orędzie Prezydenta RP w 400 rocznicę śmierci Kopernika*, DP, 1943, nr 885, s. 1.

akcja propagująca polską literaturę. Autor ubolewał, że dostępne były tylko dawne wydania powieści Henryka Sienkiewicza, Josepha Conrada i książka o Marii Skłodowskiej-Curie⁷.

Tematykę związaną z Kopernikiem na łamach DP zakończył Karol Estreicher artykułem na temat medali bitych ku czci uczonego w Polsce i innych krajach w XVIII i XIX wieku⁸.

Czytelnicy dziennika dowiedzieli się także o rozmiarach pomocy niesionej od wybuchu wojny polskim naukowcom i studentom na terenie USA i poza tym krajem. Podkreślano, że dzięki tej działalności wielu polskich badaczy miało możliwość dalszej pracy naukowej w Stanach Zjednoczonych, obejmując katedry i prowadząc wykłady na poszczególnych uniwersytetach oraz w pracowniach naukowych. Fundacja Kościuszkowska pamiętała także o uczonych pozostających w Kraju, niosąc pomoc materialną profesorom Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie i Uniwersytetu im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Pomocy tej zaprzestano z momentem okupacji Wileńszczyzny i Litwy przez Związek Radziecki. Organizacja współpracowała z Uniwersytetem Polskim za Granicą we Francji i z uczonymi, którzy znaleźli się w Wielkiej Brytanii. Dzięki pomocy Fundacji Kościuszkowskiej zorganizowane zostały kursy uniwersyteckie dla studentów-żołnierzy internowanych w Szwajcarii⁹. Na łamach DP napisano, że instytucja pozyskuje środki poprzez zbiórki pieniędzy wśród Polaków i Amerykanów, odnotowano, że w 1942 roku zebrano 27 902,84 dolara. Zamieszczono także szczegółowy wykaz, w jaki sposób rozdysponowano te fundusze.

DP na swoich stronach starał się opisywać wszystkie zjawiska służące manifestacji oraz propagandzie polskiego dorobku naukowego i kulturalnego w **Stanach Zjednoczonych** czy podtrzymywaniu szkolnictwa polskiego i utrzymywaniu języka polskiego w szkołach i na uniwersytetach. Temu celowi służyły notatki o Zjeździe Polskiej Inteligencji Zawodowej (lekarzy, dentyków, adwokatów, artystów) w sierpniu 1941 roku w Grand Rapids w Michigan czy Zjeździe Syndykatów Dziennikarskich w Ameryce (28 lutego–1 marca 1942 roku)¹⁰. Odnotowano także utworzenie kierunku polonistyka na Uniwersytecie DePaul w stanie Illinois. Polskie studium pro-

⁷ W. Stanisławski, *Sprawy polskie w Chile. Hołd Kopernikowi. Filmy i książki*, DP, 1943, nr 946, s. 2.

⁸ K. Estreicher, *Medal Kopernika, czyli odnajdywanie rzeczy znanych*, DP, 1943, nr 1015, s. 3; to polemika z artykułem J. Węgierskiego, *Polonica w Anglii*, DP, 1943, nr 1010, s. 3.

⁹ Z. Leszczyk, *Światło w obozach. Polscy internowani w Szwajcarii nie marnują czasu*, DP, 1943, nr 882, s. 2. Por. zawarty w niniejszym tomie artykuł *Wybrane problemy szkolnictwa polskiego w Europie Zachodniej i Środkowo-Wschodniej z perspektywy prasy emigracyjnej*, przyp. 10.

¹⁰ *Zjazd Polskiej Inteligencji Zawodowej w USA*, DP, 1941, nr 376, s. 2; *Dziennikarze polscy w USA*, DP, 1942, nr 513, s. 3.

wadził tam prof. Włodzimierz Skłodowski¹¹. Na wykłady uczęszczało 100 studentów, ucząc się języka polskiego. Program obejmował kurs gramatyki i składni polskiej, wykłady o literaturze złotego wieku, romantyzmu, dramacie i powieści współczesnej. Studenci mieli do dyspozycji 1000 tomów książek w języku polskim we własnej bibliotece.

24 września 1941 roku obchodzono ćwierćwiecze istnienia polskiej katedry na Uniwersytecie Columbia. DP opisał wysiłek dr. Arthura Pruddena Colemana, który nieustraszenie zachęcał młodzież amerykańską i polsko-amerykańską do nauki języka polskiego i poznawania polskiej kultury, a ponadto zorganizował specjalny cykl wykładów poświęcony polskiej literaturze współczesnej. Prowadzili je wybitni polscy profesorowie z USA oraz

*najslawniejsi przedstawiciele współczesnej literatury polskiej – J. Tuwim, K. Wierzyński, J. Lechoń, J. Wittlin*¹².

Jednocześnie zorganizowano Miesiąc Książki Polskiej przy współpracy szeregu dziennikarzy i krytyków oraz wydawców polskich i amerykańskich. Kilka miesięcy później dziennik poinformował czytelników o publikacjach wydanych na tym uniwersytecie¹³. Pierwszą z nich była książka dr. Richarda Wonsera Timsa pt. *Germanizing Prussian Poland*¹⁴, w której autor dokonał analizy procesu germanizacji polskich ziem zachodnich, drugą – *Is modern culture doomed?* prof. Andrzeja Jana Krzesińskiego¹⁵ o współczesnej kulturze polskiej.

W sierpniu 1942 roku DP, starając się podtrzymać wiarę i nadzieję w Polakach rozproszonych na całym świecie, z dumą powiadomił o uroczystym otwarciu 15 maja Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku¹⁶. Miał być autonomiczną stacją naukową Polskiej Akademii Umiejętności, największej polskiej placówki naukowej, mającej przed wojną swoje jednostki w Rzymie i w Paryżu, a którą Niemcy w Polsce zlikwidowali. Inicjatywa utworzenia Instytutu wyszła od członków Akademii przebywających w Stanach Zjednoczonych. Główny cel działalności instytucji to popieranie polskiej nauki i nawiązywanie stałej współpracy między nią a naukowymi środowiskami amerykańskimi, szerzenie wiedzy o Polsce i jej kulturze w Stanach Zjednoczonych oraz ułatwienie polskim uczonym poznanie nauki i kultury amerykańskiej. Polski Instytut Naukowy miał też tworzyć ognisko biblioteczno-

¹¹ *Polonistyka na De Paul University*, DP, 1941, nr 385, s. 2.

¹² *Ćwierćwiecze katedry polskiej na Uniwersytecie Columbia*, DP, 1941, nr 400, s. 2.

¹³ *Polacy na szerokim świecie*, DP, 1942, nr 483, s. 2.

¹⁴ R. W. Tims, *Germanizing Prussian Poland. The H-K-T Society and the struggle for the Eastern marches in the German Empire, 1894–1919*, New York, 1941.

¹⁵ A. J. Krzesiński, *Is modern culture doomed?*, New York, 1942.

¹⁶ B. W-ski, *Utrzymanie ciągłości nauki polskiej*, DP, 1942, nr 636, s. 2.

-archiwalne dla prac naukowych o Polsce, gromadząc i udostępniając książki, komplety czasopism naukowych i materiałów źródłowych oraz inwentaryzując wszelkie polonica znajdujące się w innych zbiorach na terenie USA. Był zobowiązany ściśle współpracować z Fundacją Kościuszkowską oraz innymi organizacjami naukowymi i tworzyć polskie centrum wydawnicze, zwłaszcza w zakresie nauk humanistycznych i społeczno-gospodarczych. Autor relacji zapewniał, że powstanie tej placówki zostało przyjęte z wielką radością przez Polonię amerykańską oraz że prasa polska za oceanem poświęciła temu wydarzeniu wiele uwagi, podkreślając znaczącą rolę, jaką odegra na polu polsko-amerykańskiej współpracy naukowej.

Należy nadmienić, że DP odnotował też utworzenie 21 października 1943 roku kanadyjskiego oddziału Polskiego Instytutu Naukowego przy Uniwersytecie McGill w Montrealu¹⁷ oraz w Tel Awiwie-Jaffie w Ekanut House (14 grudnia 1943 roku)¹⁸. Uwagę redakcji DP przykuła także konferencja historyków w Nowym Jorku (miała miejsce w dniach 29–31 października 1943 roku)¹⁹, na której postanowiono reaktywować Federację Towarzystw Historycznych Wschodniej Europy utworzoną w 1927 roku.

W połowie lat 50. pojawiły się doniesienia o wyjazdach z gościnnymi wykładami polskich profesorów na uczelnie zagraniczne na całym świecie²⁰.

Osobną kategorię doniesień od 1945 do 1989 roku stanowiły korespondencje ze Stanów Zjednoczonych, które opisywały działalność Fundacji Kościuszkowskiej, Instytutu Polskiego w Chicago, Polskiego Instytutu Sztuki i Nauki w Nowym Jorku, Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, katedry polskich profesorów na uniwersytetach amerykańskich, pomoc udzielaną uczącym się Polakom przez rozmaite organizacje i instytucje, gościnne odczyty polskich uczonych oraz studentów na uniwersytetach amerykańskich, zjazdy polskich naukowców, ich protesty w Ameryce przeciwko sowietyzacji nauki w Polsce, wyróżnienia polskich badaczy za osiągnięcia naukowe w USA, solidarność z nauką polską w czasie stanu wojennego²¹.

¹⁷ *Polski Instytut w Montrealu*, DP, 1943, nr 1013, s. 2.

¹⁸ *Instytut Polski w Tel-Awivie*, DP, 1943, nr 1062, s. 3.

¹⁹ *Konferencja historyków 29–31 X 1943 w New York*, DP, 1943, nr 1023, s. 2.

²⁰ *Podróż naukowa gen. Zająca do USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” (dalej: DPiDŻ), 1955, nr 41, s. 3; *Do Monachium z wykładem prof. Tadeusz Sulimirski – archeolog, dziekan Wydziału Humanistycznego PUNO*, DPiDŻ, 1956, nr 88, s. 3; *Wykłady dr [Stanisława – przyp. J. Ch.-K.] Seligi dla Szkotów*, DPiDŻ, 1956, nr 303, s. 3.

²¹ *Oddział Instytutu Polskiego w Chicago – 7.1.1945 otwarto Instytut Polski Sztuki i Nauki w Nowym Jorku*, DPiDŻ, 1945, nr 13, s. 3; *Fundacja Kościuszkowska dla nauki polskiej*, DPiDŻ, 1945, nr 26, s. 3; *Doktorat H.C. dla prof. [Oskara] Haleckiego na Uniwersytecie Katolickim w Chicago*, DPiDŻ, 1945, nr 68, s. 3; *Nauka polska w Ameryce*, DPiDŻ, 1945, nr 77, s. 6; *Ameryka w hołdzie Kopernikowi*, DPiDŻ, 1945, nr 296, s. 4; *Prof. [Adam] Skąpski otrzymał katedrę w Chicago*, DPiDŻ, 1946, nr 10, s. 3;

Na łamach czasopism lotniczych ukazywały się wspomnienia lotników, którzy dzielili się z czytelnikami swoimi doświadczeniami ze szkół i staży odbytych w Stanach Zjednoczonych w czasie wojny. W jednym z takich sprawozdań Franciszek Ratajczak opisał swój pobyt na lotnisku w Randolph Field w Teksasie (w West Po-

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, DPiDŻ, 1946, nr 133, s. 3; *Polacy z Indii będą studiować w USA*, DPiDŻ, 1947, nr 33, s. 3; *Życie kulturalne w Kraju i na obczyźnie. Katedra polska na Uniwersytecie w Detroit (Uniwersytet Wayne)*, „Orzeł Biały” (dalej: OB), 1948, nr 7 (293), s. 4; S. Patkowski, *O pomoc dla studentów polskich prosi SPK uczelnie amerykańskie*, DPiDŻ, 1948, nr 64, s. 3; *Odczyt studenta polskiego w USA*, DPiDŻ, 1948, nr 276, s. 3; *Studenci stypendyści wygłaszają w USA odczyty o Polsce*, DPiDŻ, 1949, nr 42, s. 3; o Janie Karskim jako wykładowcy: *Bywalec, Podsluchane*, DPiDŻ, 1949, nr 51, s. 4; *Vigil, Studenci z St. Louis wykpiłi Winiewiczza*, DPiDŻ, 1949, nr 121, s. 1, 4; o organizacji obchodów Chopinowskich przez Fundację Kościuszkowską: *Bywalec, Podsluchane*, DPiDŻ, 1949, nr 159, s. 4; *USA – kłopoty polskich studentów z wizami*, DPiDŻ, 1949, nr 270, s. 3; *Affidavity dla studentów polskich. American Committee for Resettlement of Polish D.P.*, DPiDŻ, 1950, nr 14, s. 3; *Kombatant Polski na Obczyźnie. Studenci polscy w USA*, DPiDŻ, 1950, nr 45, s. 3; *Kombatant Polski na Obczyźnie. Studenci nasi w Stanach Zjednoczonych głoszą prawdę o Polsce*, DPiDŻ, 1950, nr 51, s. 3; *Kombatant Polski na Obczyźnie. Przedłużono prawo pobytu studentom polskim w USA*, DPiDŻ, 1950, nr 104, s. 3; *Ośrodek studiów otwarty w Nowym Jorku kupi działaczy i uczonych na wygnaniu*, DPiDŻ, 1950, nr 149, s. 1, 4; *Centrum Studiów Środkowo-Europejskich zbiera materiały o sytuacji za żelazną kurtyną*, DPiDŻ, 1950, nr 203, s. 3; *25-lecie Fundacji Kościuszkowskiej w USA*, DPiDŻ, 1950, nr 256, s. 3; *Protest uczonych polskich w Ameryce przeciwko sowietyzacji nauki*, DPiDŻ, 1951, nr 169, s. 3; *Stypendia Fundacji Kościuszkowskiej w USA*, DPiDŻ, 1951, nr 176, s. 3; *Stypendia Fundacji Kościuszkowskiej na rok 1952/53*, DPiDŻ, 1952, nr 253, s. 3; *12-lecie Polskiego Instytutu Naukowego w USA na Uniwersytecie Columbia*, DPiDŻ, 1954, nr 120, s. 3; *Naukowcy polscy w USA*, DPiDŻ, 1954, nr 291, s. 3; *300-lecie ślubów Jana Kazimierza, Nowojorski Komitet Uczczenia pod egidą Polskiego Instytutu Historycznego*, DPiDŻ, 1956, nr 201, s. 3; *Polsko-Amerykańskie Stowarzyszenie Historyczne na XIII Zjeździe w Chicago*, DPiDŻ, 1957, nr 20, s. 3; P. P. Yolles, *Polonia nowojorska a sprawa 20 studentów-uchodźców Polaków z Austrii*, DPiDŻ, 1958, nr 73, s. 2; *Polski Instytut Naukowy J. Piłsudskiego w Nowym Jorku*, OB, 1965, nr 13 (1160), s. 18–19; *Polacy w świecie. Stany Zjednoczone – Wielki Kongres Naukowy w Ameryce. Instytut Polski w Nowym Jorku*, OB, 1974, nr 120 (1267), s. 47; Z. Stahl, *Prof. Zbigniew Brzeziński. Amerykański sowietolog i doradca Białego Domu*, DPiDŻ, 1977, nr 203, dodatek sobotni „Tydzień Polski” (dalej: TP), nr 34, s. 1; *Prof. Z. Brzeziński do Paryża, Londynu i Bonn*, DPiDŻ, 1977, nr 224, s. 1; *Prof. Brzeziński o Sowietach*, DPiDŻ, 1977, nr 225, s. 2; *Matematycy polscy w USA*, DPiDŻ, 1978, nr 42, s. 3; *Prof. Brzeziński oskarża Sowiety i Kubę*, DPiDŻ, 1978, nr 125, s. 1; *Carter w obronie Brzezińskiego*, DPiDŻ, 1978, nr 148, s. 1; *Od redakcji. Piotr Mazur, który od 3 lat komentuje w gazecie sytuację i wydarzenia w Kraju, podjął się wykonania dla Instytutu Studiów Spraw Rosyjskich na Uniwersytecie w Harvard pracy naukowej*, DPiDŻ, 1978, nr 201, TP, nr 31, s. 3; T. Terlecki, *Polsko-amerykańskie studia. Afera Katedry Stanisława Barańczaka w Harvardzie*, DPiDŻ, 1979, nr 5, TP, nr 1, s. 1; tenże, *Harvard i Barańczak*, DPiDŻ, 1979, nr 77, TP, nr 13, s. 5; *Upośledzenie polonistyki w Ameryce*, DPiDŻ, 1979, nr 112, TP, nr 19, s. 5; J. Nowak, *Jeden dzień w życiu Zbigniewa Brzezińskiego*, DPiDŻ, 1979, nr 154, TP, nr 26, s. 5; *Oświadczenie Północno-Amerykańskiego Studium Spraw Polskich*, DPiDŻ, 1980, nr 309, TP, nr 52, s. 4; *Prof. Brzeziński o sytuacji w Europie. Kor. Wł. Z Waszyngtonu*, DPiDŻ, 1985, nr 235, s. 3; W. Wasiutyński, *Instytut Naukowy na bruku – Polish Arts and Science Institute w Nowym Jorku*, DPiDŻ, 1986, nr 6, s. 2; *Wysokie wyróżnienie polskiego naukowca – dr inż. Wojciecha Rostafińskiego w NASA*, DPiDŻ, 1986, nr 47, s. 3; *Wojciech Rostafiński*, DPiDŻ, 1989, nr 120, s. 7; J. Wójcik, *Zbigniew Brzeziński na KUL-u*, DPiDŻ, 1989, nr 150, TP, nr 25, s. 3, 12.

int of the Air) w latach 1944–1945²². Szkolenie wojskowe oraz cywilne na samolotach wielosilnikowych odbywało się równoległe z nauką na poziomie wyższym. Absolwent szkoły mógł zdobyć uprawnienia instruktora pilotażu, dodatkowo skorzystać z różnych kursów, takich jak: Primary Training, Basic Training, Single Engine Advance Training, Central Instructoral School, Replacement Training Unit. W ramach tego kompleksu akademickiego działały różne szkoły: Civilian Contract Primary Flying School, Army Air Forces Basic Training Centre, Research Laboratory oraz School of Aviation Medicine. Pierwszym polskim lotnikiem, który ukończył tę ostatnią placówkę, był lekarz medycyny Aleksander Łuczak. Autor publikacji podkreślił, że w całym systemie szkolenia amerykańskiego w West Point of the Air szczególną wagę przykłada się do bezpieczeństwa lotu.

Warta odnotowania jest głośna sprawa dymisji 7 lipca 1948 roku Arthura Pruddena Colemana, profesora języka polskiego i literatury polskiej na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku²³. Prasa polsko-amerykańska donosiła, że rezygnacja Colemana była znakiem protestu przeciw przyjęciu od reżimu warszawskiego przez zarząd uczelni dotacji w wysokości 30 000 dolarów na wyposażenie katedry języka polskiego. Kongres Polonii Amerykańskiej wezwał władze uniwersytetu do odrzucenia tego wsparcia finansowego jako protestu przeciw dyktaturze komunistycznej w Polsce i ofiarowania ze swych funduszy wymienionej kwoty na pokrycie kosztów utrzymania katedry. Propozycja nie została przyjęta. Profesorem w opłacanej przez warszawski rząd jednostce miał być Manfred Kridl – ceniony przedwojenny historyk, teoretyk literatury, członek Polskiej Akademii Umiejętności, mianowany profesor literatur słowiańskich w Brukseli, od 1932 roku profesor literatury polskiej na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie, przebywający tam do 1941 roku, kiedy to przez Brukselę i Lizbonę dotarł do Stanów Zjednoczonych, gdzie następnie w Smith College w Northampton (Massachusetts) wykładał historię polskiej literatury²⁴. Redakcja „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza” (dalej: DPiDŻ) z przyczyn politycznych przemilczała fakt, że Kridl był uczonym wykształconym między innymi we Fryburgu i w Paryżu, który spełniał warunki merytoryczne, by objąć katedrę języka polskiego. „Orzeł Biały”, przyłączając się do polonijnego protestu, napisał, że po rezygnacji Arthura Pruddena Colemana jego miejsce zajął

marksista Manfred Kridl, dotychczasowy nauczyciel języka rosyjskiego w Smith College. [...] Kridl wyjechał zeszłego lata do Polski i otrzymał tam wyczerpujące instrukcje²⁵.

²² F. Ratajczak, *W szkołach pilotów w USA*, „Skrzydła. Wiadomości ze świata”, 1945, nr 2 (452), s. 2.

²³ *Profesor języka polskiego ustąpił na znak protestu*, DPiDŻ, 1948, nr 162, s. 4.

²⁴ *Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939–1980*, red. B. Klimaszewski, Warszawa, 1992, s. 185.

²⁵ *Sprawy polskie. Dotacja dla Uniwersytetu Columbia*, OB, 1948, nr 30 (314), s. 5–6.

Rektorem Uniwersytetu Columbia był w tym czasie gen. Dwight David Eisenhower. Vigil, stały korespondent dziennika, uważał tę decyzję za wielce niefortunną, pozwalającą na penetrację komunistyczną na Uniwersytecie Columbia. Pisał, że

prof. Kridl będzie po marksistowsku tłumaczył myśli Mickiewicza, [...] a zrujnowanie katedry języka i literatury polskiej na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku będzie z całą pewnością zaliczone Józefowi Winiewiczowi i jego specowi od penetracji kulturalnej, Czesławowi Miłozowski²⁶.

Vigil nie krył oburzenia, że Coleman – świetny uczony, rozmiłowany w literaturze polskiej, nauczyciel całego pokolenia młodych Amerykanów, którym wszczepił miłość do kultury polskiej – został *wyciśnięty* z katedry po 20 latach niezmiordowanej pracy (od 1928 roku). Korespondent DPiDŻ sarkastycznie dodał, że Eisenhower

będzie musiał rozstrzygnąć, czy przyjąć dar Winiewiczza w postaci 30 000 dolarów na trzyletnią kadencję prof. M. Kridla na Katedrze im. A. Mickiewicza przy Uniwersytecie Columbia lub „dar” odrzucić, odrzucając jednocześnie prośbę dr Colemana o zwolnienie go z zespołu wykładowego na uczelni²⁷.

Należy zaznaczyć, że dr Coleman i jego żona Marion Moore Coleman uchodzili za „instytucję” najbardziej oddaną sprawie polskiej w Stanach Zjednoczonych. Naukowiec napisał książkę o Bronisławie Malinowskim i Adamie Mickiewiczu, a wspólnie z żoną, oprócz publikacji o muzyce w twórczości Mickiewicza, podjął temat polskiego dramatu i teatru, Ignacego Paderewskiego i polskich pisarzy za granicą²⁸.

„New York Times” poświęcił tej rezygnacji pierwszą kolumnę swego wydania z 12 lipca 1948 roku i trzy długie łamy wewnątrz numeru. Uniwersytet Columbia chętnie tworzył katedry finansowane z zewnątrz. Niebawem po ukazaniu się artykułu w nowojorskim piśmie Dwight David Eisenhower podjął pierwszą polityczną decyzję tuż po objęciu urzędu rektora uczelni – przyjął rezygnację Colemana, tym samym przyjmując pieniądze z Warszawy. Vigil oświadczył, że decyzja

zaskoczyła opinię światową. [...] Świadczy o tym, że nie potrafi on przeciwstawić się skutecznie komunistycznym metodom penetracji²⁹.

Sytuacja wywołała nowe inicjatywy i protesty Polonii amerykańskiej. Nowojorski „Nowy Świat” zwrócił uwagę, że krzywda wyrządzona Polonii przez przyjęcie *judaszowego daru bierutowców* zbiega się z równoczesnym wyrzuceniem z Polski na-

²⁶ Vigil, *Prof. Kridl będzie po marksistowsku tłumaczył myśli Mickiewicza*, DPiDŻ, 1948, nr 169, s. 1, 4.

²⁷ Tamże.

²⁸ Za: *Polonica zagraniczne. Bibliografia za okres od września 1939 do 1955 roku*, red. J. Wilgat, Warszawa, 1975, t. 1, s. 150–151; J. Zabielska, *Bibliography of books in Polish or relating to Poland published outside Poland since September 1st, 1939, t. 1: 1939–1951*, London, 1960, s. 68–67, poz. 521–532; i kontynuacja: t. 8: *Supplements to 1939–1982*, London, 2001, s. 14, poz. 210.

²⁹ Vigil, *Prof. Kridl będzie po marksistowsku...*, s. 4.

uczycieli amerykańskich³⁰. Coleman zabiegał o spotkanie z Eisenhowerem, obawiając się, że nie był on dostatecznie poinformowany o sytuacji na Uniwersytecie Columbia. „New York Times” 16 lipca 1948 roku donosił, że do rektora zwróciły się organizacje polskie – Youth Federation of Polish Americans (Federacja Młodzieży Polsko-Amerykańskiej) i Ampolities Social Club – z prośbą o odrzucenie darowizny rządu warszawskiego. Prezes Związku Dziennikarzy Polskich w Ameryce, Piotr Paweł Yolles, absolwent Uniwersytetu Columbia, zwrócił się z listem otwartym do gen. Eisenhowera, podkreślając poważne skutki jego decyzji:

Nie obawiamy się, by prof. Kridl mógł zamienić swych słuchaczy w przedstawicieli propagandy komunistycznej. Nie potrzeba głosić marksizmu, by służyć marksistom. Istnieją liczne sposoby fałszowania historii literatury, by wytwarzać fałszywy jej obraz i służyć jako źródło wiadomej manipulacji³¹.

22 września 1948 roku studenci uczelni urządzili demonstrację przeciw jej komunistycznej penetracji z hasłami na transparentach: „Dlaczego Uniwersytet Columbia zawiera kompromis z komunistami?”, „Generale Eisenhower! Jest Pan bohaterem Ameryki. Dlaczego Pan ustępuje czerwonym?”, „Studenci amerykańscy protestują przeciw funduszom Kominformu na Katedrę Słowiańską!”, „Czego może nas nauczyć prof. Kridl?”, „Nie zapisujcie się na wykłady Kridla!”, „Dlaczego dr Coleman został zwolniony z Uniwersytetu?”, żądając odrzucenia dotacji 30 000 dolarów od rządu warszawskiego przez władze uczelni³².

Na ręce rektora napłynęły protesty Polonii amerykańskiej, ale pozostały bez odpowiedzi. Skandal związany z przyjęciem pieniędzy doprowadził do zbadania działalności Uniwersytetu Columbia przez Komisję Kongresu USA³³. Tadeusz Horko oraz inni publicyści śledzili na łamach DPiDŻ rozwój sytuacji³⁴. We wrześniu 1951 roku Fundacja Rockefellera mianowała dr. Arthura Pruddena Colemana, rektora Alliance College w Cambridge Springs, doradcą do spraw polskich³⁵. Klaudiusz Hrabyc w „Orle Białym” opisał oficjalny protest Colemana na zjeździe American Association of Teachers of Slavic and East European Languages skierowany do Departamentu Sta-

³⁰ *Co dalej z polską katedrą?*, „Nowy Świat”, 14 VII 1948, s. 2; *Prof. Coleman i Polonia Amerykańska kontynuują walkę z bierutową Katedrą im. A. Mickiewicza na Uniwersytecie Kolumbia*, DPiDŻ, 1948, nr 179, s. 4.

³¹ Tamże.

³² *Studenci Columbii nie chcą prof. Kridla. Demonstracje przeciw penetracji komunistycznej*, DPiDŻ, 1948, nr 228, s. 4.

³³ *Działalność Uniwersytetu Columbia ma zbadać Komisja Kongresu USA*, DPiDŻ, 1948, nr 249, s. 1.

³⁴ *Bywalec, Podśłuchane*, DPiDŻ, 1949, nr 40, s. 4; *Wykłady prof. Colemana w Kolegium Związkowym*, DPiDŻ, 1950, nr 212, s. 3; *Prof. Coleman przypomina Amerykanom zastugi Polski*, DPiDŻ, 1950, nr 229, s. 3.

³⁵ *Bywalec, Podśłuchane*, DPiDŻ, 1951, nr 229, s. 4.

nu przeciwko zatrudnianiu pracowników, którzy nie rozumieją dążeń wolnościowych narodów krajów podbitych przez Sowietów, oraz że do tej pory nie potępił komunizmu³⁶.

3 maja 1952 roku Kongres Polonii Amerykańskiej w Nowym Jorku ponownie wystąpił z protestem przeciwko przyjmowaniu przez Uniwersytet Columbia subwencji od komunistów. W piśmie skierowanym do Graysona Kirka, przewodniczącego Senatu, czytamy:

Jest rzeczą niedopuszczalną, by uniwersytet wolnego kraju przyjmował dary od reżymu komunistycznego, który jest narzędziem w rękach Moskwy i który systematycznie niszczy tradycję kulturalną w ujarzmionej Polsce. Kongres Polonii Amerykańskiej gotów jest płacić na utrzymanie polskiej katedry³⁷.

Delegacja Polonii amerykańskiej – na czele z jej prezesem, dr. Karolem Rozmakiem – została przyjęta przez Eisenhowera w lipcu 1952 roku. Generał próbował tłumaczyć, że chodziło jedynie o utrzymanie polskiej katedry, że nie chciał z przyjęcia dotacji z Warszawy robić kwestii politycznej. W jego zapewnienia nie uwierzyli Polacy w Stanach Zjednoczonych ani w Wielkiej Brytanii³⁸.

W dzienniku informowano, że determinacja Polonii amerykańskiej uwieńczona została sukcesem w czerwcu 1954 roku, kiedy nowy rektor Uniwersytetu Columbia, prof. Hyrron, w liście do Rozmarka zapewnił, że współpraca z Warszawą została zakończona, a katedra im. Adama Mickiewicza i kurs języka polskiego będą odtąd utrzymywane z funduszy Uniwersytetu³⁹. Prof. Kridl pozostał na uczelni do swojej śmierci w 1957 roku.

Po wielu latach Czesław Miłosz – który znał Manfreda Kridla jeszcze z czasów wileńskich (patronował Kołu Polonistów na Uniwersytecie) i podkreślał jego otwartość oraz liberalizm polityczny – wyjawiał szczegóły utworzenia (a nie utrzymania!) katedry literatury polskiej im. Adama Mickiewicza na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku⁴⁰. Miłosz, wbrew doniesieniom prasy amerykańskiej i polskiej ukazującej się w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii z 1948 roku, stwierdził, że wówczas w Stanach Zjednoczonych nie było żadnej katedry literatury polskiej. Zapewnił, że kiedy był attaché warszawskiej ambasady w Waszyngtonie, zwrócił się do niego kierownik Wydziału Studiów Słowiańskich Uniwersytetu Columbia prof. Simmons z propozycją utworzenia katedry literatury polskiej, jeżeli Uniwersytet otrzyma

³⁶ K. Hrabek, *Język polski w Stanach Zjednoczonych*, OB, 1951, nr 7 (450), s. 3.

³⁷ Bywalec, *Podstuchane*, DPiDŻ, 1952, nr 115, s. 4.

³⁸ *Delegacja Polonii Amerykańskiej u Eisenhowera*, DPiDŻ, 1952, nr 180, s. 1, 4.

³⁹ *Koniec upokarzającej dotacji. Katedrę prof. Kridla będzie opłacał Uniwersytet Columbia*, DPiDŻ, 1954, nr 130, s. 4.

⁴⁰ C. Miłosz, *Abecadło Miłosza*, Kraków, 1997, s. 152–158; również: A. Fiut, *Rozmowy z Czesławem Miłoszem*, Kraków, 1981, s. 108–109.

od władz PRL 10 000 dolarów rocznie na jej utrzymanie. Simmons, który chciał się pozbyć Colemana, zaproponował na wykładowcę Kridla jako *poważnego polskiego naukowca, który właśnie był bez posady*⁴¹. Ówczesny minister spraw zagranicznych w Polsce, Zygmunt Modzelewski, doprowadził do przyznania subsydium i w 150-lecie urodzin Adama Mickiewicza w 1948 roku Kridl objął katedrę w Nowym Jorku. Miłosz nie wątpił, że

*prostoduszny Coleman i jego żona Marion chcieli dobrze, Mickiewicza próbowali tłumaczyć, tyle że brakło im „poziomu”. Ich polscy przyjaciele byli gminem nie mającym pojęcia o tym, co reprezentował Kridl*⁴².

Pojawiały się też w DPiDŻ doniesienia o polskim życiu naukowym w **Kanadzie**⁴³. Polacy zamierzali skompletować klasyków literatury polskiej oraz opracowania naukowe. Materiały prasowe zamieszczane w polskich czasopismach emigracyjnych dowodzą, że mogą być niebagatelnym źródłem do badań nad wieloma aspektami funkcjonowania polskiej diaspory na obczyźnie. Nie do przecenienia jest także ich siła oddziaływania propagandowego i pokazania, że żywa polska myśl naukowa towarzyszy naszym rodakom wszędzie tam, gdzie znajdują się skupiska Polaków.

BIBLIOGRAFIA

- 12-lecie Polskiego Instytutu Naukowego w USA na Uniwersytecie Columbia*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1954, nr 120.
- 25-lecie Fundacji Kościuszkowskiej w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 256.
- 300-lecie ślubów Jana Kazimierza, Nowojorski Komitet Uczczenia pod egidą Polskiego Instytutu Historycznego*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1956, nr 201.
- Affidavity dla studentów polskich. American Committee for Resettlement of Polish D.P.*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 14.

⁴¹ C. Miłosz, *Abecadło...*, s. 156.

⁴² Tamże, s. 157.

⁴³ *Prof. [Oskar] Halecki wyklada w Ottawie na zaproszenie Uniwersytetu Francuskiego w Montrealu. Objął utworzoną specjalnie dla niego Katedrę Historii Narodów Słowiańskich*, DPiDŻ, 1944, nr 303, s. 4; *Polski Instytut Naukowy w Kanadzie wznowił prace w Montrealu – pomysły jako oddział Instytutu Polskiego w USA, założony przez prof. Oskara Haleckiego w 1943 r.*, DPiDŻ, 1950, nr 76, s. 3; *Leopold Infeld zrezygnował z katedry w Toronto*, DPiDŻ, 1950, nr 227, s. 1, 4; (s.), *Polonistyka w Vancouver na Wydziale Sławistyki Uniwersytetu Brytyjskiej Kolumbii*, DPiDŻ, 1951, nr 10, s. 3; *Profesorowie polscy w Kanadzie*, DPiDŻ, 1951, nr 153, s. 3; M. N., *Kto i dlaczego uczy się po polsku na Kanadyjskim Uniwersytecie? W Centrum Studiów Słowiańskich na Uniwersytecie w Montrealu*, DPiDŻ, 1953, nr 16, s. 3; *Naukowcy polscy w Kanadzie*, DPiDŻ, 1957, nr 43, s. 3; *Polski psychiatra z Kanady*, DPiDŻ, 1960, nr 66, s. 3; T. R., *Działalność Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie*, DPiDŻ, 1977, nr 163, s. 3.

- Ameryka w hołdzie Kopernikowi*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1945, nr 296.
- Bywalec, *Podstuchane*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1949, nr 40.
- Bywalec, *Podstuchane*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1949, nr 51.
- Bywalec, *Podstuchane*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1949, nr 159.
- Bywalec, *Podstuchane*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1951, nr 229.
- Bywalec, *Podstuchane*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1952, nr 115.
- Carter w obronie Brzezińskiego*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1978, nr 148.
- Centrum Studiów Środkowo-Europejskich zbiera materiały o sytuacji za żelazną kurtyną*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 203.
- Co dalej z polską katedrą?*, „Nowy Świat”, 14 VII 1948.
- Ćwierćwiecze katedry polskiej na Uniwersytecie Columbia*, „Dziennik Polski”, 1941, nr 400.
- Delegacja Polonii Amerykańskiej u Eisenhowera*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1952, nr 180.
- Do Monachium z wykładem prof. Tadeusz Sulimirski – archeolog, dziekan Wydziału Humanistycznego PUNO*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1956, nr 88.
- Doktorat H.C. dla prof. Haleckiego na Uniwersytecie Katolickim w Chicago*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1945, nr 68.
- Dyplomy PUNO w Chicago*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1982, nr 2.
- Działalność Uniwersytetu Columbia ma zbadać Komisja Kongresu USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 249.
- Dziennikarze polscy w USA*, „Dziennik Polski”, 1942, nr 513.
- Echa uroczystości Kopernikańskich na Bliskim Wschodzie*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 890.
- Estreicher K., *Medal Kopernika, czyli odnajdywanie rzeczy znanych*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 1015.
- Fiut A., *Rozmowy z Czesławem Miłoszem*, Kraków, 1981.
- Fundacja Kościuszkowska dla nauki polskiej*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1945, nr 26.
- Hrabyk K., *Język polski w Stanach Zjednoczonych*, „Orzeł Biały”, 1951, nr 7 (450).
- Institut Józefa Piłsudskiego w Ameryce*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1946, nr 133.
- Institut Polski w Tel-Avivie*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 1062.
- Kombatant Polski na Obczyźnie. Przedłużono prawo pobytu studentom polskim w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 104.
- Kombatant Polski na Obczyźnie. Studenci nasi w Stanach Zjednoczonych głoszą prawdę o Polsce*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 51.
- Kombatant Polski na Obczyźnie. Studenci polscy w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 45.

- Konferencja historyków 29–31 X 1943 w New York*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 1023.
- Koniec upokarzającej dotacji. Katedrę prof. Kridla będzie opłacał Uniwersytet Columbia*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1954, nr 130.
- Krzesiński A. J., *Is modern culture doomed?*, New York, 1942.
- Ku czci Kopernika w St. Zjednoczonych*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 883.
- Leopold Infeld zrezygnował z katedry w Toronto*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 227.
- Leszczyc Z., *Światło w obozach. Polscy internowani w Szwajcarii nie marnują czasu*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 882.
- List z Kanady*, „Dziennik Polski”, 1941, nr 183.
- Luty – miesiącem Wolnej Nauki Polskiej na Obczyźnie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1987, nr 35.
- M. K., *Pomnik M. Kopernika w 400-lecie*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 880.
- M. N., *Kto i dlaczego uczy się po polsku na Kanadyjskim Uniwersytecie? W Centrum Studiów Słowiańskich na Uniwersytecie w Montrealu*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1953, nr 16.
- Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939–1980*, red. B. Klimaszewski, Warszawa, 1992.
- Manifestacyjna ustawa amerykańska w 400-lecie śmierci Kopernika stanu New Jersey*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 848.
- Matematycy polscy w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1978, nr 42.
- Miłosz C., *Abecadło Miłosza*, Kraków, 1997.
- Nauka polska w Ameryce*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1945, nr 77.
- Naukowcy polscy w Kanadzie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1957, nr 43.
- Naukowcy polscy w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1954, nr 291.
- Niemcy przegrali wojnę o Kopernika*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 883.
- Nowak J., *Jeden dzień w życiu Zbigniewa Brzezińskiego*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1979, nr 154, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 26.
- Obchody Dni Kopernika*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 796.
- Odczyt studenta polskiego w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 276.
- Oddział Instytutu Polskiego w Chicago – 7.1.1945 otwarto Instytut Polski Sztuki i Nauki w Nowym Jorku*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1945, nr 13.
- Od redakcji. Piotr Mazur, który od 3 lat komentuje w gazecie sytuację i wydarzenia w Kraju, podjął się wykonania dla Instytutu Studiów Spraw Rosyjskich na Uniwersytecie w Harvard pracy naukowej*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1978, nr 201, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 31.
- Orędzie Prezydenta RP w 400 rocznicę śmierci Kopernika*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 885.

- Ośrodek studiów otwarty w Nowym Jorku skupi działaczy i uczonych na wygnaniu*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 149.
- Oświadczenie Północno-Amerykańskiego Studium Spraw Polskich*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1980, nr 309, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 52.
- Patkowski S., *O pomoc dla studentów polskich prosi SPK uczelnie amerykańskie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 64.
- Podróż naukowa gen. Zająca do USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1955, nr 41.
- Polacy na szerokim świecie*, „Dziennik Polski”, 1942, nr 483.
- Polacy w świecie. Stany Zjednoczone – Wielki Kongres Naukowy w Ameryce. Instytut Polski w Nowym Jorku*, „Orzeł Biały”, 1974, nr 120 (1267).
- Polacy z Indii będą studiować w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1947, nr 33.
- Polonica Zagraniczne. Bibliografia za okres od września 1939 do 1955 roku*, red. J. Wilgat, Warszawa, 1975, t. 1.
- Polonistyka na De Paul University*, „Dziennik Polski”, 1941, nr 385.
- Polski Instytut Naukowy J. Piłsudskiego w Nowym Jorku*, „Orzeł Biały”, 1965, nr 13 (1160).
- Polski Instytut Naukowy w Kanadzie wznowił prace w Montrealu – pomyślany jako oddział Instytutu Polskiego w USA, założony przez prof. Oskara Haleckiego w 1943 r.*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 76.
- Polski Instytut w Montrealu*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 1013.
- Polski psychiatra z Kanady*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1960, nr 66.
- Polsko-Amerykańskie Stowarzyszenie Historyczne na XIII Zjeździe w Chicago*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1957, nr 20.
- Prof. Brzeziński o Sowietach*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1977, nr 225.
- Prof. Brzeziński o sytuacji w Europie. Kor. Wł. Z Waszyngtonu*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1985, nr 235.
- Prof. Brzeziński oskarża Sowiety i Kubę*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1978, nr 125.
- Prof. Coleman i Polonia Amerykańska kontynuują walkę z bierutową Katedrą im. A. Mickiewicza na Uniwersytecie Kolumbia*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 179.
- Prof. Coleman przypomina Amerykanom zasługi Polski*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 229.
- Prof. Halecki wyklada w Ottawie na zaproszenie Uniwersytetu Francuskiego w Montrealu. Objął utworzoną specjalnie dla niego Katedrę Historii Narodów Słowiańskich*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1944, nr 303.

- Prof. Skąpski otrzymał katedrę w Chicago*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1946, nr 10.
- Prof. Z. Brzeziński do Paryża, Londynu i Bonn*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1977, nr 224.
- Profesor języka polskiego ustąpił na znak protestu*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 162.
- Profesorowie polscy w Kanadzie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1951, nr 153.
- Protest uczonych polskich w Ameryce przeciwko sowietyzacji nauki*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1951, nr 169.
- Ratajczak F., *W szkołach pilotów w USA*, „Skrzydła. Wiadomości ze świata”, 1945, nr 2 (452).
- (s.), *Polonistyka w Vancouver na Wydziale Sławistyki Uniwersytetu Brytyjskiej Kolumbii*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1951, nr 10.
- Sprawy polskie. Dotacja dla Uniwersytetu Columbia*, „Orzeł Biały”, 1948, nr 30 (314).
- Stahl Z., *Prof. Zbigniew Brzeziński. Amerykański sowietolog i doradca Białego Domu*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1977, nr 203, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 34.
- Stanisławski W., *Sprawy polskie w Chile. Hołd Kopernikowi. Filmy i książki*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 946.
- Studenci Columbii nie chcą prof. Kridla. Demonstracje przeciw penetracji komunistycznej*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 228.
- Studenci stypendyści wygłaszają w USA odczyty o Polsce*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1949, nr 42.
- Stypendia Fundacji Kościuszkowskiej na rok 1952/53*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1952, nr 253.
- Stypendia Fundacji Kościuszkowskiej w USA*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1951, nr 176.
- Świat w 400 rocznicę śmierci M. Kopernika*, „Dziennik Polski”, 1943, nr 881.
- Terlecki T., *Harvard i Barańczak*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1979, nr 77, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 13.
- Terlecki T., *Polsko-amerykańskie studia. Afera Katedry Stanisława Barańczaka w Harvardzie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1979, nr 5, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 1.
- Tims R. W., *Germanizing Prussian Poland. The H-K-T Society and the struggle for the Eastern marches in the German Empire, 1894–1919*, New York, 1941.
- T. R., *Działalność Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1977, nr 163.
- Upośledzenie polonistyki w Ameryce*, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1979, nr 112, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 19.

- USA – kłopoty polskich studentów z wizami, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1949, nr 270.
- Vigil, Prof. Kridl będzie po marksistowsku tłumaczył myśli Mickiewicza, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1948, nr 169.
- Vigil, Studenci z St. Louis wykpiłi Winiewicza, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1949, nr 121.
- W hołdzie Kopernikowi. Przebieg uroczystości w Londynie, „Dziennik Polski”, 1943, nr 882.
- W., Przed 400. rocznicą śmierci Mikołaja Kopernika (24 V 1943), „Dziennik Polski”, 1943, nr 785.
- Wasiutyński W., Instytut Naukowy na bruku – Polish Arts and Science Institute w Nowym Jorku, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1986, nr 6.
- Węgierski J., Polonica w Anglii, „Dziennik Polski”, 1943, nr 1010.
- Wojciech Rostański, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1989, nr 120.
- Wójcik J., Zbigniew Brzeziński na KUL-u, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1989, nr 150, dodatek sobotni „Tydzień Polski”, nr 25.
- W-ski B., Utrzymanie ciągłości nauki polskiej, „Dziennik Polski”, 1942, nr 636.
- Wykłady dr Seligi dla Szkotów, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1956, nr 303.
- Wykłady prof. Colemana w Kolegium Związkowym, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1950, nr 212.
- Wysokie wyróżnienie polskiego naukowca – dr inż. Wojciecha Rostańskiego w NASA, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1986, nr 47.
- Yolles P. P., Polonia nowojorska a sprawa 20 studentów-uchodźców Polaków z Austrii, „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1958, nr 73.
- Zabielska J., Bibliography of books in Polish or relating to Poland published outside Poland since September 1st, 1939, t. 1: 1939–1951, London, 1960.
- Zabielska J., Bibliography of books in Polish or relating to Poland published outside Poland since September 1st, 1939, t. 8: Supplements to 1939–1982, London, 2001.
- Zjazd Polskiej Inteligencji Zawodowej w USA, „Dziennik Polski”, 1941, nr 376.
- Życie kulturalne w Kraju i na obczyźnie. Katedra polska na Uniwersytecie w Detroit (Uniwersytet Wayne), „Orzeł Biały”, 1948, nr 7 (293).
-

JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK

SELECTED ASPECTS OF POLISH HIGHER
EDUCATION IN NORTH AMERICA IN THE COLUMNS
OF POLISH ÉMIGRÉ PUBLICATIONS

SUMMARY

The article presents selected aspects of Polish higher education in North America as reported in the columns of the Polish émigré newspapers „Dziennik Polski” („Polish Daily”) and „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” („Polish Daily and Soldier’s Daily”), which have been published in the UK since 1941. Among other things, information was published about the preparations for Copernicus Days in the USA. Articles about all phenomena serving the manifestation and propagation of Polish academic (Fundacja Kościuszkowska, Polski Instytut Naukowy w Nowym Jorku, Instytut im. Józefa Piłsudskiego, Instytut Polski w Chicago) and cultural (Polski Instytut Sztuki i Nauki w Nowym Jorku) achievements in the USA were published, as well pieces on actions undertaken to sustain Polish education and keep Polish language in schools and universities. Activities of the Polish Studies Chair at Columbia University in New York were reported on regularly, including a scandal regarding the university accepting a dotation from the communist government in Warsaw, which resulted in the resignation of Arthur Prudden Coleman in protest in 1948.

Keywords: Polish émigré press, higher education, North America, South America